

Handläggare:
Robert Lundh Tfn: 08-508 33 638
Pär Lundström Tfn: 08-508 33 256

Till
Utbildningsnämnden
2009-09-17

Yttrande över ansökningar om statlig tillsyn och rätt till bidrag för fristående gymnasieskolor och gymnasiesärskolor

Svar på remisser från Skolinspektionen

Förslag till beslut

Förvaltningen föreslår att utbildningsnämnden beslutar följande.

1. Utbildningsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt yttrande till Skolinspektionen.
2. Ärendet förklaras omedelbart justerat

Thomas Persson
Direktör

Per Thorslund
Avdelningschef

Sammanfattning

Ansökan om godkännande och rätt till bidrag för fristående gymnasieskola prövas av Skolinspektionen. Lägeskommunen och närliggande kommuner ges möjlighet att yttra sig över ansökan. Skolinspektionen har till Stockholms stad remitterat 33 ansökningar om etablering eller utökning av befintlig verksamhet inför läsåret 2010/11.

Det är Skolinspektionens uppgift att bedöma om utbildningen ger de kunskaper och färdigheter som skolan ska förmedla och om den svarar mot gymnasieskolans värdegrund och allmänna mål.

På de kommunala skolorna i Stockholms län finns ett överutbud av platser inom framförallt samhällsvetenskap (SP), hotell- och restaurang (HR) och naturvetenskap (NV). Även på de fristående skolorna finns ett överutbud. De fördelar sig i huvudsak inom programmen för samhällsvetenskap (SP), naturvetenskap (NV) och omvårdnad (OP). Cirka 25 fristående skolor i länet har minst 50 procent lediga platser i årskurs 1 enligt siffror från Stockholms läns andra reservintagning den 6 augusti 2009.

Det finns en ökande risk att både kommunala- och fristående gymnasieskolor tvingas avveckla sin verksamhet. När elevunderlaget inom några år krymper kommer konkurrensen om eleverna att spetsas till ytterligare. Från år 2011 till 2015 beräknas åldersgruppen 16-18 år i Stockholms stad minska med 2 200 personer. I länet beräknas minskningen under samma tid och åldersgrupp till 9 300 personer. Detta kommer att innebära krav på rationaliseringar inom såväl den fristående som den kommunala verksamheten.

Förvaltningens bedömning är att de senaste årens trend, där allt färre godkända ansökningar leder till etablering av fristående gymnasieskolor, kommer att fortsätta.

Utifrån resultat av stadens egna inspektionsbesök under våren 2009 bedömer förvaltningen att huvudmannen Stockholms Språkskola AB har brister i sin verksamhet på både fritidshem och skola. Den 20 augusti 2009 återkallade utbildningsnämnden Stockholms Språkskolas tillstånd för att bedriva fritidsverksamhet.

Förvaltningen bedömer att årets ansökningar inte medför långtgående negativa, ekonomiska, organisatoriska eller pedagogiska konsekvenser för stadens skolväsende enligt gällande lagstiftning.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av avdelningen för enskilt driven och fristående verksamhet i samråd med gymnasieavdelningen och inspektions- och analysenheten. Underlag har inhämtats från utrednings- och statistikkontoret (USK), Regionplane- och trafikkontoret vid Landstinget samt gymnasieintagningen i Stockholms län.

Bakgrund

Ansökan om statlig tillsyn och rätt till bidrag för fristående gymnasieskolor och gymnasiesärskolor prövas av Skolinspektionen. Stadens remissvar ska vara Skolinspektionen tillhanda senast den 15 september.

Det är Skolinspektionens uppgift att bedöma om utbildningen ger de kunskaper och färdigheter som skolan ska förmedla. Skolinspektionen ska inte bevilja rätt till bidrag om

skolans verksamhet bedöms medföra påtagligt negativa följder för skolväsendet i lägeskommunen (9 kap. 6 § och 8 § skollagen).

Enligt förordning 1996:1206 1 kap. 2 § ges lägeskommunen möjlighet att yttra sig över ansökan. Kommunens yttrande ska i första hand innehålla en beskrivning av friskoleetableringens ekonomiska, organisatoriska och pedagogiska konsekvenser för kommunens skolväsende, speciellt om kommunen bedömer att konsekvenserna blir påtagligt negativa.

Enligt Skolinspektionen bör kommunens yttrande innehålla uppgifter om bland annat elevunderlag och elevflöden samt en värdering av om den fristående skolans verksamhet tillför något till stadens utbildningsutbud. Planerade organisatoriska förändringar som krävs oberoende, respektive beroende, av starten av den fristående skolan är andra uppgifter som gärna ska tas med. Om den ansökande skolan redan är etablerad i staden och ansöker om tillstånd för att utöka verksamheten med ytterligare skolår vill Skolinspektionen gärna ta del av eventuell information som framkommit om staden utnyttjat sin insyns rätt vid något tillfälle.

Ansökningar för etablering

Skolinspektionen har till Stockholms stad remitterat 33 ansökningar avseende statlig tillsyn och rätt till bidrag för fristående gymnasieskolor och fristående särskolegymnasium från och med läsåret 2010/11.

Totalt 17 ansökningar avser etablering i Stockholms stad, vilket motsvarar 3 214 nya platser vid full utbyggnad. För kranskommunerna har 16 ansökningar inkommit motsvarande drygt 2 115 platser vid full utbyggnad. Av de totalt 33 ansökningarna avser 17 stycken nystart av skola varav 8 belägna i Stockholms stad.

Årets ansökningar är väsentligt färre än år 2007 och år 2008. År 2007 inkom 80 ansökningar som avsåg etablering i länet, 43 stycken av dessa gällde Stockholms stad. Motsvarande antal för år 2008 var 70 stycken i länet och 42 i Stockholms stad. Giltighetstiden för en godkänd ansökan är två år.

De senaste 10-14 åren har de fristående gymnasieskolorna tagit allt större del av skolmarknaden i Stockholm. Andelen stockholmselever som gick på en fristående gymnasieskola var år 1995 drygt fyra procent och 2008 var de nästan 35 procent.

År 2008 bröts utvecklingen när det gäller andelen 16 åringar i den kommunala gymnasieskolan. Den prognostiserade minskningen blev mindre än förväntad samtidigt som det inte skedde någon ökning inom den fristående gymnasieskolan (USK 2009).

Gymnasieskolan i Stockholms stad

Inför 2009 års gymnasieval fanns 90 gymnasieskolor etablerade i staden, varav 28 kommunalt drivna. Utbildningsutbudet är stort och varierat. Såväl kommunala som fristående gymnasieskolor är mer eller mindre profilerade vad gäller programutbud,

inriktningar och arbetssätt. Alla nationella program och inriktningar erbjuds. Det finns dessutom ett stort antal specialinriktningar mot internationalisering, hälsa och friskvård, språk, estetik, juridik och ekonomi, och musik med mera. I årets ansökningar återspeglas ett flertal profiler, tät samverkan med lokala näringslivet, internationell rätt och mänskliga rättigheter, rörelse och hälsa, gymnasieutbildning på distans och hälften av all undervisning på engelska.

Geografisk lokalisering

Ungdomarna väljer, tillsammans med vårdnadshavare, gymnasieskola utifrån olika faktorer där geografiskt avstånd spelar allt mindre roll. Innerstaden fungerar som en magnet och där återfinns de skolor som har högst intagningspoäng, oavsett om de är kommunala eller fristående. De kommunala skolorna är geografiskt relativt jämnt fördelade över staden.

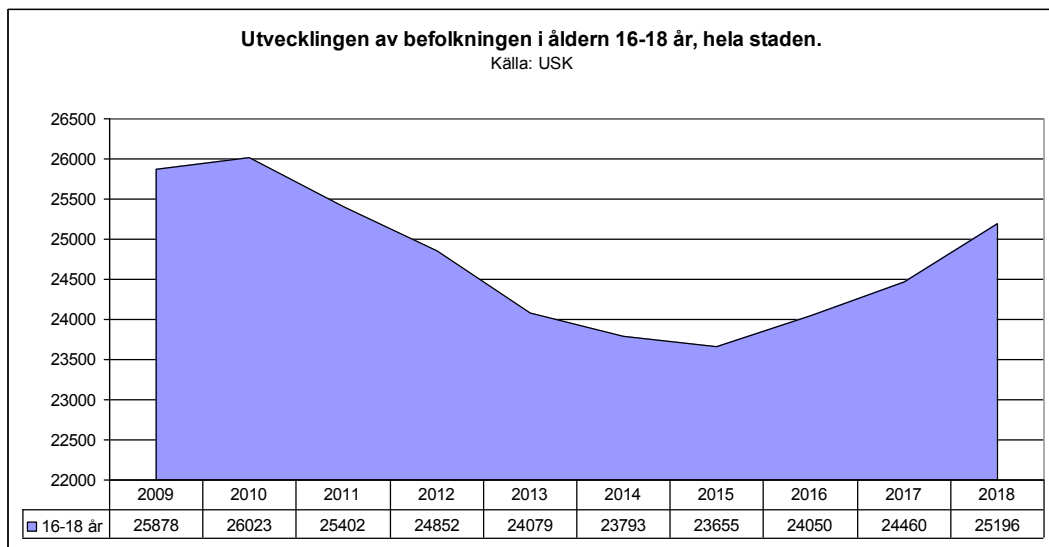
De verksamma fristående gymnasieskolorna i staden är koncentrerade till innerstaden och Liljeholmen. Årets ansökningar förstärker detta mönster.

Elevunderlag

I Stockholms län visar en jämförelse mellan år 2008 och prognosåret 2017 att antalet ungdomar i åldern 16-18 år minskar från 77 024 till 66 052 personer. Samtidigt förväntas antalet barn i grundskoleåldern 6-15 år öka från 224 000 till 254 000 barn.

I Stockholms stad var 25 900 personer under 2008 i åldern 16-18 år. De kommer att hålla sig på den nivån ett par år. Från år 2011 till 2015 minskar åldersgruppen med 2 200 personer, för att sedan öka med 1 500 personer till 2018. Efter prognosperioden bedöms elevunderlaget öka med minst 4 000 personer (2018-2024).

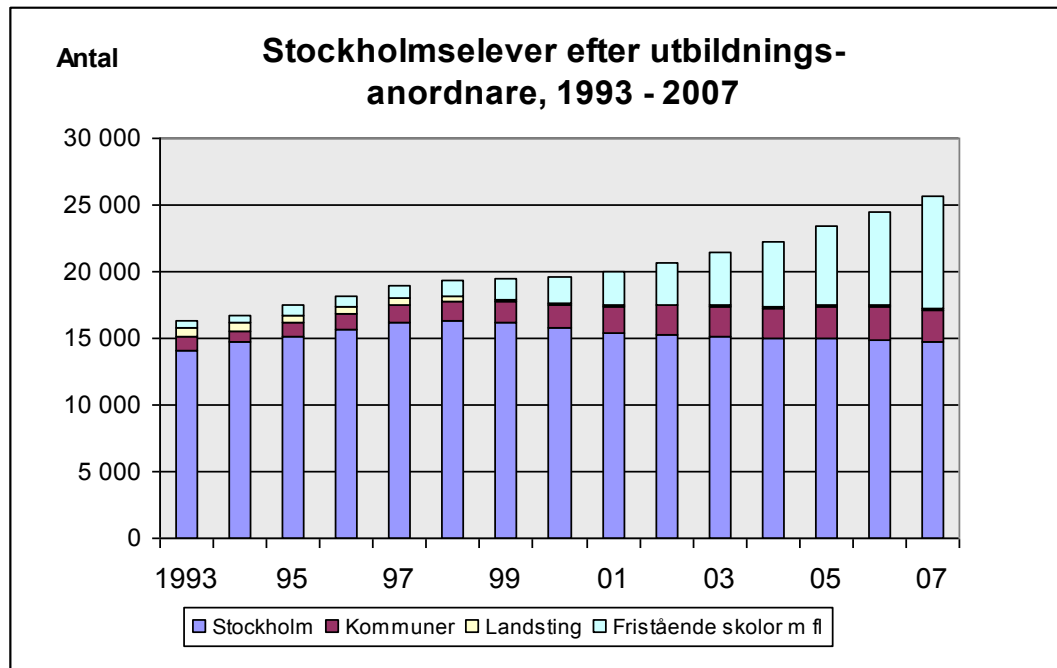
I takt med att befolkningen i gymnasieålder minskar så kommer situationen med konstant antal elever på de kommunala skolorna och ökande andel elever på de fristående skolorna inte att kunna fortgå. Eleverna räcker helt enkelt inte till. De populäraste gymnasieskolorna framförallt i innerstadsområdet kommer säkerligen även fortsättningsvis att ha fler sökande än platser. Eftersom elever söker sig mot innerstaden är risken stor att skolor i stadens och länets ytterområden drabbas av vikande elevunderlag. Detta oavsett huvudman.

Källa: Utrednings- och statistikkontoret 2009

Fördelning av elever mellan olika huvudmän

Antalet folkbokförda i Stockholms stad som valde kommunal skola låg på ungefär samma nivå år 1995 som 2007. Eftersom antalet gymnasieelever 16-18 år folkbokförda i Stockholm samtidigt ökade från 17 500 till 25 700 har andelen som valt en fristående gymnasieskola successivt ökat från 4 till 35 procent. Andelen elever som valt att studera i andra kommuner eller landsting har hållit sig relativt konstant.

År	Antal stockholmare i stadens kommunala gymnasieskolor	Antal stockholmare i fristående gymnasieskolor	Andel stockholmselever i fristående gymnasieskolor
1995	15 183	749	4,3 %
1996	15 684	838	4,6 %
1997	16 169	943	5,0 %
1998	16 272	1 149	5,9 %
1999	16 165	1 558	8,0 %
2000	15 734	2 051	10,4 %
2001	15 399	2 518	12,6 %
2002	15 310	3 118	15,1 %
2003	15 133	3 955	18,4 %
2004	14 955	4 806	21,6 %
2005	15 003	5 888	25,1 %
2006	14 870	7 051	28,7 %
2007	14 700	8 419	32,8 %
2008	14 000	9 100	35 %

Källa: USK:s områdesdatabas och UtbF statistik

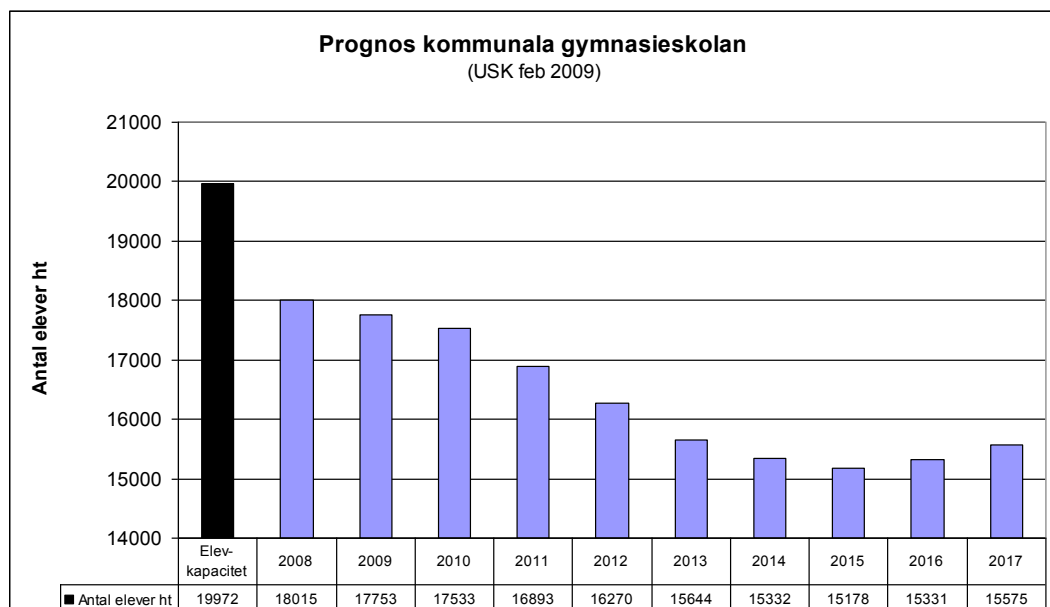
Elevantalsprognos för gymnasieskolan

På uppdrag av stadsledningskontoret har USK, i samarbete med utbildningsförvaltningen, utarbetat en elevantalsprognos för gymnasieskolan 2009-2017. Elevantalsprognosen bygger på tre datakällor: stadens officiella befolkningsprognos, Regionplane- och trafikkontorets (RTK) befolkningsprognos för länet samt elevregister som tillhandahållits av utbildningsförvaltningen.

Enligt elevantalsprognosen sjunker elevantalet i Stockholms kommunala gymnasieskolor med ca 2 500 personer mellan 2008-2017. Nedgången kan relateras till den demografiska utvecklingen av befolkningen i åldern 16-19 år i länet, men också till att de fristående gymnasieskolorna ökat sin marknadsandel.

Det är dock svårt att bedöma utvecklingen av elevantalet i fristående skolor eftersom det inte går att förutsäga hur många ansökningar som godkänns av Skolinspektionen, hur många av dessa skolor som sedan startar och hur många elever de attraherar.

I följande diagram framgår prognostiserat antal elever i den kommunala gymnasieskolan. Prognosen är framtagen av Stadens utrednings- och statistikkontor.

Gymnasieprogrammen utbildningsutbud

Gymnasieintagningen sker i Kommunförbundet Stockholms läns regi (KSL). Kansliet ansvarar för intagningen till samtliga kommuner i länet utom Södertälje och Norrtälje som har egna intagningskanslier.

I Stockholms län finns ett överutbud av platser. På de kommunala skolorna finns de flesta lediga platserna framförallt inom samhällsvetenskap (SP) följt av hotell- och restaurang (HR) och naturvetenskap (NV). På de fristående skolorna finns förhållandevis många fler lediga platser. De fördelar sig i huvudsak inom programmen för samhällsvetenskap (SP), naturvetenskap (NV) och omvårdnad (OP).

Av 2009 års ansökningar framgår att flest antal utbildningsplatser (5 329) i Stockholms län avser programmen bygg (BP), samhällsvetenskap (SP), handel & administration (HP) samt naturvetenskap (NV) och hantverk (HV). En stor skillnad mot tidigare år är att byggprogrammet nu står för nästan lika många platser som samhällsvetenskap- och naturvetenskapsprogrammet tillsammans.

De senaste åren har få ansökningar om att starta fristående gymnasieskola också medfört en etablering. Av de 20 tal ansökningar, avseende nystart av gymnasieskola i Stockholms stad, som inkom under 2008 beräknas exempelvis bara 3 stycken starta till hösten 2009.

Varje ny utbildningsplats som efterfrågas av en elev kommer att leda till motsvarande effektivisering på någon annan skola. Eftersom eleverna i staden, och länet, söker sig mot innerstaden är risken stor att skolor i stadens och länets ytterområden drabbas av vikande elevunderlag.

Ansökningar om godkännande av fristående gymnasieverksamhet – antal platser i Stockholms stad, fördelat per program

Utbildningsvägar och planerat antal platser hos huvudmän som ansöker om att starta gymnasieverksamhet hösten 2010 presenteras översiktligt i nedanstående tabell. Fullt utbyggt syftar i de flesta fall på år 2012. En jämförelse görs också med ansökningarna från år 2007 och 2008. Av jämförelsen framgår att antalet planerade platser i ansökningarna för år 2009 är mycket färre än de två föregående åren.

	Ansökningar 2007	Ansökningar 2008	Ansökningar 2009
Program	Fullt utbyggt	Fullt utbyggt	Fullt utbyggt
Barn- och fritidsprogrammet	180	168	162
Byggprogrammet	270	846	577
Elprogrammet	90	711	147
Energiprogrammet	90	966	186
Estetiska programmet	840	263	120
Fordonsprogrammet	0	180	180
Handels- & administ. progr.	120	1140	414
Hantverksprogrammet	150	858	180
Hotell & restaurangprogr.	0	512	0
Industriprogrammet	0	378	21
Individuella programmet	120	33	25
Livsmedelsprogrammet	0	0	0
Medieprogrammet	90	10	0
Naturbruksprogrammet	0	673	30
Naturvetenskapsprogrammet	2100	2354	273
Omvårdnadsprogrammet	105	500	330
Samhällsvetenskapsprogr.	2310	3196	497
Teknikprogrammet	180	732	0
Totalt i Stockholm	6 645	13 520	3 142

Slutgiltig intagning juni 2009

Till Stockholms stads kommunala gymnasieskolor har sammanlagt 5 175 sökande tagits in, 230 färre än förra året. Antal lediga platser till årskurs 1 i år är 550 mot förra årets 450. De lediga platserna är intag till årskurs 1 i förhållande till antal platser som skolhuvudmännen anmält till gymnasieintagningen i Stockholms län efter den preliminära intagningen i februari.

På de kommunala gymnasieskolorna i Stockholms stad finns de lediga platserna främst inom Hotell- och Restaurangprogrammet och Samhällsvetenskapsprogrammet. Liksom tidigare år är det svårt att få plats på NV och SP på Kungsholmens gymnasium. Andra

utbildningar som kräver höga poäng är NV på Södra Latin, Norra Real och Blackebergs gymnasium.

I länet finns de flesta lediga platserna inom samhällsvetenskap (SP) och naturvetenskap (NV). Cirka tjugofem fristående skolor i länet har för närvarande minst 50 procent lediga platser till årskurs 1.

Förvaltningens yttrande

Allmänna synpunkter

Med ett krympande befolkningsunderlag i åldrarna 16–18 år beräknar Stockholms stads Utrednings- och statistikkontor AB (USK) att stadens gymnasieskolor tappar närmare ca 2 500 elever fram till år 2015. Det innebär kostnadsminskningar i storleksordningen 250 mnkr de närmaste 5-6 åren.

Eftersom det sedan ett par år råder en viss överkapacitet på Stockholms läns gymnasiemarknad, framförallt på SP och NV, skapar varje ny plats som fylls av en elev en tom plats någon annanstans. Årets intagningsciffror (KSL juni 2009) indikerar en överkapacitet på ca 20 procent, eller 4 000 platser för Stockholms län. Staden har en överkapacitet på ca 10 procent eller 550 lediga platser.

När elevunderlaget i länet minskar kraftigt, ca 20 procent ¹, fram till 2015 innebär det ett stort risktagande att i dagsläget starta nya skolor. Det är sannolikt förklaringen till att relativt få godkända ansökningar om att starta fristående gymnasieskola också medfört en etablering de senaste åren. Av de två senaste årens ansökningar är det bara 3-4 av de drygt 40 skolor som ansökt om etablering i Stockholms stad som kommer att starta till hösten 2009.

Samtidigt som det finns ca 4 000 lediga platser finns det också köer till vissa skolor. Exempelvis har det samhällsvetenskapliga programmet (SP) nästan 1 000 lediga platser men 2 530 elever står som reserver till sitt förstahandsval. Det innebär att resurser används för tomma lokaler i stället för pedagogisk verksamhet, samtidigt som drygt 25 procent av eleverna inte kommer in på sitt förstahandsval.

Huruvida en ny fristående gymnasieskola skapar ytterligare överkapacitet eller leder till att fler elever får sitt förstahandsval tillgodosett är mycket svårt att bedöma.

Det finns redan en överkapacitet i länet på varje program. Samtidigt kan nyetablering av fristående gymnasieskolor leda till pedagogisk förnyelse och att fler elever får sitt förstahandsval tillgodosett.

Eftersom några av stadens förortsskolor, några kommuner i länet och ett antal friskolor har svårt att rekrytera redan i år kommer minskningen av elevunderlaget ytterligare att

---

¹ Regionplanekontoret

skärpa konkurrensen. Detta kommer att ställa krav på stadens arbete med att anpassa utbudet till efterfrågan.

Utifrån nuvarande lagstiftning är det förvaltningens bedömning att ansökningarna var för sig inte leder till påtagliga och långsiktiga negativa effekter för stadens skolväsende.

Om den ansökande skolan redan är etablerad i staden och ansöker om tillstånd för att utöka verksamheten vill Skolinspektionen gärna ta del av eventuell information som framkommit utifall staden utnyttjat sin insyns rätt. Utbildningsförvaltningens inspektörer inspekterar förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, grundskola och gymnasieskola i Stockholms stad. Inspektioner sker på såväl kommunal- som fristående verksamhet i staden.

En fristående skola som inspekterats är Stockholms Språkskola. Skolan är en grundskola F-9 med fritidshem. Huvudman för skolan är Stockholms Språkskola AB. Grundskolan är enligt Skolinspektionens tillstånd etablerad i Skarpnäck, men skolverksamheten bedrivs numera i Rågsved. I mars 2009 genomfördes två inspektionsbesök vid Stockholms Språkskola AB. Den ena besöket avsåg skola och förskoleklass och det andra fritidshemmet. Oberoende av varandra framkom vid inspektionsbesöken brister på flera områden. Vid skolbesöket framkom att personalens värdegrund inte alltid stämmer överens med läroplanens intentioner och enligt eleverna förekommer hot och bestraffningar från personalen. Likabehandlingsplanen var vid besöket inaktuell. Rektor bedöms sakna tillräcklig förtrogenhet med aktuella styrdokument och uppvisar svagheter i det pedagogiska ledarskapet. Den verksamhet som erbjuds barnen på fritidshemmet i Skarpnäck saknar i allt väsentligt något som kan liknas vid en kvalitativ fritidshemsverksamhet i enligt lag, allmänna råd och läroplan. Vid besöket saknades struktur och dokumentation för verksamhetsplanering, uppföljning och utvärdering av verksamheten, rutiner och dokumentation för att upprätthålla en god barnsäkerhet samt likabehandlingsplan. På utbildningsnämndens sammanträde den 20 augusti beslutades om ett återtagande av fritidshemmets tillstånd.

Förvaltningens förslag

Förvaltningen bedömer att det inte går att påvisa att årets ansökningar medför långtgående negativa, ekonomiska, organisatoriska eller pedagogiska konsekvenser för stadens skolväsende enligt gällande lagstiftning.

Utifrån de genomförda inspektionsbesöken på skola och fritidshem vid Stockholms Språkskola AB samt på grund av återtaget tillståndet för fritidshemmet bedömer förvaltningen att huvudmannen i första hand bör komma till rätta med befintliga brister.

Bilagor

Bilaga 1: sammanställning av ansökningar om statlig tillsyn och rätt till bidrag för fristående gymnasieskolor med skolstart hösten 2010.